

RAD VODITELJA ODGOJNE MJERE POJAČANA BRIGA I NADZOR U SOCIJALNOM PROSTORU KAO ELEMENT USPJEŠNOSTI MJERE I MIŠLJENJA MALOLJETNIKA O NJENOM TOKU¹

Ljiljana Mikšaj-Todorović
Zoran Šućur

Originalni znanstveni članak

Odsjek za socijalnu pedagogiju
Fakulteta za defektologiju, Zagreb

Maja Vučinić-Knežević

Centar za odgoj djece i omladine
Karlovac

UDK: 376.5
Zaprimljeno: 15. 9. 1992.

Sažetak

Na uzorku od 158 maloljetnih delinkvenata kojima je zbog krivičnog djela izrečena odgojna mjera PBIN, ispitana je suradnja voditelja mjere sa subjektima socijalnog polja koji bi trebali biti uključeni u proces preodgoja. Varijable te suradnje stavljene su u relaciju sa varijablama koje opisuju uspješnost mjere te sa onima koje se odnose na mišljenja samih maloljetnika o procesu preodgoja.

Podaci su obrađeni metodom kanoničke analize kovarijance (QCCR) (Momirović i sur., 1983).

U prostoru kontakata voditelja sa subjektima socijalnog polja i u prostoru indikatora efikasnosti tretmana, pronađena su 4 statistički značajna kvazikanonička faktora, pri čemu su za relativnu neuspješnost mjere relevantni kontakti voditelja mjere sa ustanovama za zapošljavanje, ali i sa voditeljima različitih slobodnih aktivnosti u gradu.

U prostoru kontakata voditelja sa subjektima socijalnog polja i u prostoru mišljenja maloljetnika o procesu preodgoja također su dobivena 4 značajna kvazikanonička faktora. Orijehtacija voditelja na druge institucije (osobe), a naročito na ustanove za zapošljavanje, relevantna je za nezadovoljstvo maloljetnika procesom preodgoja, dok dugotrajni individualni susreti s voditeljem mjere determiniraju njegovo zadovoljstvo spomenutim procesom.

Iz navedenih rezultata slijedi da je voditelj PBIN-a maloljetniku važniji (i sa aspekta uspješnosti tretmana i sa aspekta maloljetnikovog zadovoljstva tim tretmanom) kao osoba koja brine o njemu, te mu pruža podršku i zaštitu (osobno uključivanje) nego kao koordinator različitih maloljetnikovih aktivnosti u socijalnom polju, u slobodnom vremenu, a naročito kad je u pitanju zapošljavanje maloljetnika kao rješenje njegovih problema.

KLJUČNE RIJEČI: probacija, maloljetnici, voditelj, socijalna zajednica, zadovoljstvo tretmanom.

1. UVOD

Voditelj pojačane brige i nadzora shvaćen je kao čovjek koji radi na slučaju ili savjetodavac čija je primarna odgovornost u tome da pomaže i mijenja klijenta u rehabilitativnom značenju, iako su mu vlasti dale mogućnost da upotrijebi i prisilu kad je to neophodno kako bi se maloljetnik uključio u rehabilitativne

programe. Naglasak je dakle, na pomoći ali i kontroli (nadzor). Racionalna politika tretmana je ona usmjerena kako na zaštitu zajednice tako i na promjenu počinitelja krivičnog djela, a u sam proces uključuje i počinitelja i zajednicu.

Izvršenje i uspješnost odgojne mjere pojačana briga i nadzor ne zavisi samo o stručnosti voditelja i kvaliteti uspostavljenog odnosa između te stručne osobe i malo-

¹ Ovaj rad je dio znanstveno-istraživačkog projekta "EVALUACIJA MODELA TRETMANA OSOBA S POREMEĆAJIMA U PONAŠANJU", tematska jedinica "KATAMNESTIČKA EVALUACIJA EKSPERIMENTALNOG RADA NA IZVRŠENJU ODGOJNE MJERE POJAČANA BRIGA I NADZOR".

ljetnika, nego i o suradnji voditelja i maloljetnika sa socijalnom zajednicom, odnosno sa njenim odgovarajućim institucijama. Ova suradnja ima za cilj razviti određene navike, odgovornost, disciplinu, kreativno korištenje maloljetnikovih potencijala, ali i povećati njegovu socijalnu integriranost unutar uže i šire socijalne sredine. Naglasak je ovdje, prije svega, na institucijaliziranim oblicima interakcija, koji nisu naravno jedini oblici društvene interakcije, ali su vrlo značajni u pogledu realizacije životnih interesa i potreba pojedinca. Uglavnom se polazi od pretpostavke, koja se naročito ističe u anglo-saksonskoj literaturi, da je broj institucija ili asocijacija u kojima pojedinac sudjeluje dobar indikator njegove socijalne integriranosti (Supek, 1987:221).

Naime, zastupnici tretmana u zajednici bilježe da je većina delinkvenata otuđena od glavnih tokova društva i njegovih institucija. Oni su često, kako kaže Lawrence (1991) "gurnuti u stranu" radi lošeg ponašanja i neizvršavanja obaveza, dok su odrasli počinitelji krivičnih djela najčešće neobrazovani, radno neosposobljeni i bez mogućnosti da konkuriraju na tržištu rada.

Kod odgojne mjere pojačana briga i nadzor polazi se međutim od prvenstvene namjere da se radije pomogne nego kažnjava te se žele primijeniti sve mogućnosti koje država pruža, u korist mlade osobe. Teoretski se smatra da država može funkcionirati na način kojim će maloljetniku pružiti mnogo toga što mu nisu mogli pružiti vlastiti roditelji, bilo iz kojih razloga. Reprezentant te države i te pomoći je voditelj pojačane brige i nadzora čiji zadatak da efikasno radi s djecom i njihovim roditeljima nije nimalo jednostavan. Uloga voditelja probacije (prema McHardy, 1973) i njegova odgovornost je u tome da bude posrednik u tretmanu. Taj proces ima raznolike forme od direktnog rada na slučaju uz savjetodavni rad pa do osiguranja raznih djelatnosti u zajednici. Od voditelja se očekuje da za sve to bude stručnjak. Stoga se njegova uloga ne može potcijeniti niti pojednostavniti. Dok je za sam rad s djecom i njihovim roditeljima potreban trening, priprema i kompetentnost, dotle za rad u socijalnoj zajednici, čak i uz navedene uvjete, nije izvjesno da će biti uspješan. Kako se kod odgojne mjere pojačana briga i nadzor radi o reintegracijskom modelu, a on prema O'Learyju i Daffeeju (Lawrence, 1991) "teži redukciji stigme koja se pridaje kriminalitetu i blokade ulaska u zajednicu", sam proces preodgoja mora se odnositi i na počinitelja i na zajednicu. No, on bi istovremeno morao biti nešto više od običnog konformiranja počinitelja na standarde zajednice. Osim izmjena kod počinitelja, reintegracija zahtijeva izmjene u zajednici i njenim institucijama, kako bi se za počinitelja osigurala šansa, reducirala alijenacija i diskriminalcija a sa ciljem

da ga se uključi u život i rad zajednice. U okviru takve politike, voditelji pojačane brige i nadzora trebali bi biti smješteni u susjedstvu, tamo gdje njihovi klijenti žive, trebali bi intervenirati u zajednicu na isti način kako to čine u klijentov život. Oni bi dapače, trebali biti uključeni u institucije zajednice kao što su poduzeća, crkve, škole. U tome je njihova zastupnička uloga. Mnoge su razvijene zemlje u takav model reintegracije odvojile dosta visoka društvena sredstva za na primjer, alternativno školovanje probanada, osposobljavanje za neku struku i zapošljavanje, kako bi se počiniteljima krivičnih djela pomoglo da dođu do legitimne uloge u društvu. Tu su uključeni i određeni programi za stanovanje izvan zavoda, kao i za rad i učenje. Tako McHardy (1973) navodi osnivanje i funkcioniranje stambenih zajednica za probande ali i ostalih vrsta pomoći vezanih za stanovanje; potom posebne dijagnostičke i tretmanske programe; skrbništvo; ekvivalente srednjoškolskim programima; volontersku pomoć svih vrsta i oblika; ljetne kampove; bračno i predbračno savjetovanje i bezbroj drugih mogućnosti. Međutim, za razliku od naših uvjeta, u većini razvijenih zemalja postoji sasvim drugačiji, vrlo egzaktn organizacijski pristup koji olakšava realizaciju postojećih programa. U SAD je odjeljenje za probaciju organizacijski postavljeno kao servisna služba suda. U tom smislu, maloljetnički je sud onaj koji ima upravne ingerencije nad čitavim nizom raznih službi. Uključeno je miješanje suda kao posebnog autoriteta u socijalnu zajednicu. Koordinaciju toga rada preuzimaju vladini izvršni organi. Stoga je tamo i moguće da voditelj probacije nakon što preuzme pojedinačni slučaj, prouči ga i načini specifičan plan tretmana, taj plan ponudi različitim službama i agencijama, npr. ako je potrebno uputiti probanda u savjetovalište, izvesti testove na drogu, stalno verificirati njegovu zaposlenost, stanovanje, participaciju u potrebnim programima i sl. I ne samo to, prema Kratcoskom (1985) i samo kreiranje specifičnog programa za pojedinog probanda nije prepušteno samo voditelju probacije koji bi to činio najraznovrsnijim metodama (od subjektivnih procjena do najraznovrsnijih programa za predikciju). Naprotiv, od 1977. godine (s početkom u državi Wisconsin) razrađuje se klasifikacija modela u probaciji. Takav tretmansko-rehabilitacijski model pokušava definirati potrebe počinitelja krivičnog djela, njegove stavove, motivaciju, osobine i onda provesti tretman u željenom pravcu promjena u vrijednostima, stavovima i vještinama što bi počinitelja krivičnog djela spriječilo da recidivira. Temelj doduše jeste individualizacija - što znači da svaki proband ima specifičan program tretmana koji cilja na njegove potrebe i probleme, ali se polazi od relativno jednoobraznog instrumentarija koji sadrži

podatke o socijalno-ekonomskom statusu i delinkventnoj prošlosti počinitelja, a zatim mogućnost procjene klijentovih potreba u područjima kao što su: podrška obitelji, zaposlenost, emocionalni problemi, droga, alkohol i liječenje. Uključena je i procjena samog počinitelja o njegovoj rizičnosti za okolinu. Instrumneti rizika i potreba omogućuju stručnjacima i voditeljima probacije kategorizaciju u vidu matrice:

1. visok stupanj rizika, visok stupanj potreba
2. nizak stupanj rizika, visok stupanj potreba
3. visok stupanj rizika, nizak stupanj potreba
4. nizak stupanj rizika, nizak stupanj potreba

Tako se u bodovima može dobiti i jasna slika trenutne situacije i raspodijeliti posao raspoloživom kadru. Modeli rada nisu više na razini slučaja već uključuju "work unit" odnosno koncept radnih jedinica, koji je utvrđen prema stupnju supervizije, zemljopisnoj distribuciji slučajeva, vrstama dužnosti koje se postavljaju pred voditelja, kao i rad sa posebnim tipovima slučajeva. Time se okvirno propisuje vrsta kontakata voditelja i klijenta, ali i voditelja i drugih subjekata u socijalnoj zajednici.

U našim uvjetima nema propisanih pa niti preporučenih mjerila o načinu i broju kontakata voditelja mjere s klijentom a pogotovo sa subjektima socijalne zajednice. Osim u slučajevima kada je sud izrekao neku od posebnih obveza maloljetniku, ostali su kontakti voditelja sa subjektima zajednice prepušteni isključivo voditelju. Istovremeno je njegovoj osobnoj umješnosti prepuštena i kvaliteta tog kontakta kao i odnos predstavnika te zajednice prema probandu. Neke institucije zajednice, koje su trebale imati značajnu ulogu u procesu resocijalizacije, doživjele su svoj rasap, a nisu se pojavile nove umjesto njih. Stoga bi pojava drugačijih subjekata (npr. privatnih službi) ili reafirmacija nekih institucija kojima je do sada onemogućavana javna aktivnost na ovom području (npr. crkva), imala za posljedicu veći stupanj otvorenosti zajednice spram onih kojima je pomoć te zajednice potrebna. Prema tome, očito je da su, s aspekta kontaktiranja voditelja s institucijama zajednice, nužne određene promjene i u samoj zajednici.

McHardy (1973) posebno ističe da tu ulogu u američkom sustavu maloljetničkog sudovanja ima maloljetnički sud sa svojim odjelom za probaciju kao servisnom djelatnošću. Pri tome se posebno radi na tri vrste kontakata sa subjektima socijalne zajednice: (1) odnos s javnim službama (policija, škola) - pri čemu im je interes isti ali su odnosi kompetitivni jer svi ovise o državnim primanjima i poreznim olakšicama, (2) odnos s privatnim službama i agencijama, koje rade mnogo fleksibilnije od državnih, ali ne moraju uvijek prihvatiti upute suda i (3) odnos s javnošću (s "čovjekom s ulice") koji bi trebao biti educiran o problematici probacije i uvjeren da je proces preodgoja na pravom putu.

U ovom radu mjerimo učestalost kontakata voditelja odgojne mjere sa subjektima socijalne zajednice i teoretski polazimo od prednosti koje takvi kontakti mogu imati za maloljetnog probanda. Stratton (1987) međutim, baš na primjerima kontaktiranja voditelja s različitim subjektima socijalnog prostora demonstrira slabosti u savjetodavnom procesu. On opisuje slučaj u kome proband definira svoj životni cilj, a voditelj maksimalno troši svoje vrijeme da bi se informirao o mogućnostima dolaska do tog cilja, da bi mu sa različitim subjektima socijalne zajednice nabavio potrebnu opremu i ugovorio neophodne sastanke - na kojima se proband na kraju ne pojavljuje. Autor naglašava opasnost od kreiranja ovisnosti probanda o voditelju kroz činjenje suviše toga za drugu osobu, bez da je se prisili da preuzme odgovornost u svakom području. Lagan je i udoban izlaz za voditelja da učini za probanda ono što ovaj može učiniti i sam za sebe. To je jedan od načina da se ljudi degradiraju, to ih deprivira u mogućnostima i inicijativi da izvedu najjednostavnije aktivnosti za sebe i ujedno kreira ovisnost koja je nerealistična i nezdrava za oboje.

Kod nas se najčešće navode ovi subjekti socijalnog prostora s kojima bi voditelj odgojne mjere trebao kontaktirati: škola i njeni predstavnici, centar za socijalni rad, sud, organizacije mladih i voditelji slobodnih aktivnosti u gradu i mjesnoj zajednici, služba za zapošljavanje kao i druge osobe i institucije. Kontakti sa svakom od ovih institucija bi trebali imati svoje mjesto u provođenju odgojne mjere.

Tako bi npr. kontakti sa službom za zapošljavanje trebali značiti korak naprijed u nastojanju voditelja da kod maloljetnika razvije određene navike i ponašanje kako bi postao punopravni član društva. Očito je međutim, da ovi susreti voditelja i službe za zapošljavanje nisu uvijek motivirani istim razlozima. Katkad su ti kontakti rezultat želje voditelja da zadovolji formalnu proceduru ili da se putem zapošljavanja maloljetnika oslobodi provedbe nekih drugih aktivnosti koje su potrebne za uspješno odvijanje odgojne mjere. No, ukoliko je maloljetnik prethodno bio podvrgnut postupcima tretmana te ako sam prihvaća inicijativu za vlastitim zapošljavanjem, onda kontakti sa službom za zapošljavanje predstavljaju podršku maloljetniku da se potvrdi kao koristan i odgovoran član društva. Osim toga, uspješno prilagodavanje na radnu sredinu može maloljetnik iskoristiti kao model za adaptaciju svojoj široj društvenoj okolini. Susreti s voditeljima slobodnih aktivnosti i mladeži u gradu, mjesnoj zajednici ili školi se odnose prvenstveno na što svrsishodnije ispunjavanje slobodnog vremena maloljetnika. U okviru ovih susreta maloljetniku se može pružiti šansa da bude aktivan na području za koje već ima interesa, ali i da otkrije nove sadržaje koji će

pozitivno utjecati na njegovo buduće ponašanje. Ti sadržaji slobodnog vremena kreću se od sportskih aktivnosti, preko glazbenih, likovnih, pa do tehničkih i drugih. Uključivanjem maloljetnika u rad određenih sportskih ili kulturnih sekcija, kao i u rad organizacija za mladež mjesne zajednice ili grada, predstavlja za maloljetnika pogodno sredstvo za fizički i mentalni razvoj kao i za obnavljanje pokidanih ili narušenih veza sa svojom socijalnom okolinom.

Nije nam poznata činjenica na koji su način i s kojom svrhom voditelji naših ispitanika kontaktirali sa subjektima socijalne zajednice, ali je sigurno da će ta karakteristika, koja se krije iza informacije o broju tih kontakata, bitno utjecati na krajnji ishod istraživanja.

2. CILJ I HIPOTEZE RADA

Naš je interes u ovom radu usmjeren na kontakte i suradnju voditelja odgojne mjere pojačana briga i nadzor (a time posredno i maloljetnika kome je mjera izrečena) s različitim subjektima socijalne zajednice kao što su: voditelji slobodnih aktivnosti u gradu ili mjesnoj zajednici, predstavnici organizacija za mladež u školi, poduzeću ili mjesnoj zajednici, službenici službe za zapošljavanje ili druge osobe i institucije.

Dakle, pažnja je poglavito posvećena frekventnosti susreta voditelja odgojne mjere sa subjektima socijalnog prostora, jer ta suradnja ipak najviše ovisi o samom voditelju (glede toga s kim će biti uspostavljena i kakva će biti njezina kvaliteta).

Ovaj segment provođenja odgojne mjere nije dovoljno obrađivan s istraživačkog a niti s organizacijskog aspekta. Osobito je malo pažnje posvećeno mišljenju samih maloljetnika o toku tretmana i odnosu osoba koje sudjeluju u tretmanu prema njima (vidi: Mikšaj-Todorović, Žakman-Ban, 1992; Poldrugač, 1992). Dosadašnja istraživanja (Mikšaj-Todorović, 1989, 1990; Mikšaj-Todorović, Šučur, 1990) govore da su spomenuti kontakti voditelja odgojne mjere pojačane brige i nadzora sa subjektima socijalne zajednice uglavnom siromašni i da se češće ostvaruju tamo gdje su proceduralno nužni (s centrima za socijalni rad, predstavnicima suda i sl.). Ovo je značajno stoga što su se dijelom potvrdila očekivanja da će češće kontaktiranje s mrežom institucija rezultirati i boljom procjenom uspješnosti mjere, bilo tijekom ili na kraju njenog provođenja.

U ovom radu postavljena su dva osnovna cilja s pripadajućim hipotezama.

Jedan od ciljeva je bio da se odredi priroda relacija između učestalosti kontakata voditelja odgojne mjere sa subjektima socijalne zajednice i uspješnosti odgojne

mjere pojačana briga i nadzor. U skladu s ovim ciljem pretpostavka je da postoji pozitivna povezanost između učestalosti kontakata voditelja s mrežom institucija i uspješnosti odgojne mjere.

Slijedeći je cilj analiza relacija između učestalosti kontakata voditelja odgojne mjere sa subjektima socijalne zajednice i mišljenja samih maloljetnika o toku tretmana te odnosu sudionika tretmana prema njemu. Ovdje polazimo od hipoteze da postoji pozitivna povezanost između učestalosti navedenih kontakata i mišljenja maloljetnika o tretmanu.

3. METODE RADA

3.1. Uzorak ispitanika

U uzorak ispitanika uključeno je 158 maloljetnika pretežno muškog spola (90%) kojima je u razdoblju od 1.10.1982. do 15.1.1985. godine u Općinskom i Okružnom sudu u Zagrebu izrečena odgojna mjera pojačane brige i nadzora, a koji stalno borave na području jedanaest zagrebačkih općina i to: Centar, Črnomerec, Maksimir, Medveščak, Novi Zagreb, Peščenica, Susedgrad, Trešnjevka, Trnje, Velika Gorica i Zaprešić.

3.2. Uzorak varijabli

Uzorak varijabli sastoji se od tri skupine. Prva skupina varijabli odnosi se na prostor uspješnosti odgojne mjere i broji 61 varijablu. Druga skupina varijabli pokriva prostor mišljenja maloljetnika o tretmanu, a ima 59 varijabli, dok se treća grupa varijabli odnosi na prostor kontakata voditelja sa subjektima socijalne zajednice i broji 13 varijabli.

Spisak varijabli i njihovih šifri može se naći u Sintetičkom anketnom listu o toku i uspješnosti rada na izvršenju mjere (kojeg su popunjavali djelatnici centara za socijalni rad u razdoblju od 1982. do 1985.), te Katamnestičkog anketnog lista o uspješnosti odgojne mjere (koji se sastoji od jednog dijela kojeg su popunjavali djelatnici centara za socijalni rad te drugog kojeg su popunjavali sami maloljetnici tijekom 1991).

3.3. Metode obrade podataka

Relacije između, s jedne strane, kontakata voditelja odgojne mjere pojačana briga i nadzor sa subjektima socijalne zajednice i s druge strane, uspješnosti odgojne mjere te mišljenja maloljetnika o tretmanu, analizirane su primjenom programa QCCR (Momirović i sur., 1983).

4. REZULTATI RADA I INTERPRETACIJA

4.1. Relacije između frekventnosti kontakata voditelja odgojne mjere pojačana briga i nadzor i uspješnosti mjere

Primjenom kvazikanoničke korelacijske analize utvrđene su relacije između manifestnih varijabli prostora uspješnosti odgojne mjere i prostora kontakata voditelja sa subjektima socijalne zajednice. Izolirana su četiri para kvazikanoničkih faktora koji objašnjavaju 69% ukupne varijance sistema (tablica 1). Također je vidljivo iz tablice da prvi karakteristični korijen iscrpljuje 31% varijabiliteta, dakle nešto manje no ostala tri zajedno (38%).

Kovarijance i korelacije između kvazikanoničkih faktora gore navedenih prostora prikazane su u tablici 2. Veze među faktorima su značajne i srednje jačine.

U tablici 3 prikazani su kvazikanonički sklop (A) i struktura (F) unutar prvog seta varijabli (uspješnost odgojne mjere), a u tablici 4 kvazikanonički sklop (A) i struktura (F) unutar drugog seta varijabli (kontakti voditelja sa subjektima socijalne zajednice).

Prvi kvazikanonički faktor u prostoru uspješnosti mjere definiran je velikim brojem varijabli i to najvećim dijelom negativnim vezama. Veliki dio varijance ovog faktora se može objasniti varijablama koje se odnose na nepovoljne ekonomske prilike maloljetnika (EKOPRI), boravak maloljetnika u penalnoj ustanovi zbog vršenja krivičnog djela (PENKRI), privremenu ili stalnu nezaposlenost (ZAPOS), neadekvatan odnos prema školovanju (ODSKO), provođenje slobodnog vremena koje nije orijentirano na učenje i vlastito usavršavanje (USAVR). Korelacije ovih varijabli sa kvazikanoničkim faktorom kreću se od .51 do .60. Veze druge skupine varijabli kreću se od .41 do .46, a odnose se na to da je maloljetnik recidivirao nekoliko puta nakon odgojne mjere (KRIMI, KADA), da je vršio neimovinska krivična djela i bio prijavljivan sucu za prekršaje (KRINAK, PREKR), da je nedovoljno integriran u užu sredinu (INTANK, INTEG), da ima poremećene međuljudske odnose u užoj sredini (KVALIT), da ima nepovoljne stambene prilike (STAPRI), da su intervencije službe socijalne zaštite u užu sredinu bile ispod potreba sredine (INTUZO) te da nije završio ili je prekinuo započeto školovanje (SKOLOV) i da je radni staž prvenstveno realizirao izvan struke (STRUCI). Zbog toga što se navedene varijable odnose skoro na sva područja maloljetnikova života (ekonomske, stambene i socijalne prilike, školovanje i zapošljavanje, slobodno vrijeme, vršenje delinkventnih aktivnosti, integriranost u užu sredinu), ovaj kvazikanonički faktor ćemo nazvati *faktorom generalne neuspješnosti mjere*.

Paralelni faktor u prostoru kontakata voditelja odgojne mjere sa subjektima socijalne zajednice je određen najviše trima varijablama (čije su veze pozitivne): učestalim kontaktima voditelja mjere sa službom za zapošljavanje u prvoj godini i prvom mjesecu (PRGOUS, PRMJUS), te učestalim kontaktima voditelja s drugim osobama i institucijama u prvom mjesecu (PRMJDR). Veze prve dvije varijable s ovim kvazikanoničkim faktorom su relativno jake (.74,.73). Ovaj kvazikanonički faktor bismo mogli nazvati *faktorom usmjerenosti voditelja mjere na službu za zapošljavanje*.

Analiza ovog faktora pokazuje da je učestalo kontaktiranje sa službom za zapošljavanje u prvoj fazi odgojne mjere (u prvom mjesecu i prvoj godini) povezano s izrazitom neuspješnošću odgojne mjere. Očito je da bi kontaktiranje voditelja mjere s navedenom institucijom u početku mjere trebalo preispitati. Inzistiranje na zapošljavanju zapostavlja rad na drugim bitnim područjima tretmana, budući da se najčešće radi o maloljetniku koji još uvijek pohađa ili je prekinuo školu. Makar rad i zapošljavanje mogu značajno utjecati na proces resocijalizacije, ipak su oni djelotvorniji ukoliko su prethodno zadovoljeni odgojno-obrazovni zahtjevi. Proizlazi da se učestalo kontaktiranje sa službom za zapošljavanje na početku mjere odvijalo uz odsustvo inicijative maloljetnika, te uz odsustvo određenih aktivnosti i postupaka koji su od bitnog značaja za uspješnost mjere. Katkada se učestalo kontaktiranje sa službom za zapošljavanje može pojaviti i kao rezultat želje voditelja odgojne mjere da smanji brojnost svojih obveza u okviru mjere.

Drugi kvazikanonički faktor u prostoru uspješnosti mjere određen je varijablama koje nam govore o dobroj integriranosti maloljetnika u užu sredinu po procjeni anketara i same uže sredine (INTANK, INTEG), o zadovoljavajućem izgledu maloljetnika ili pak boljem no prije odgojne mjere (IZGLED), o uglavnom povoljnim međuljudskim odnosima u užoj sredini maloljetnika (KVALIT), o boljem odnosu maloljetnika spram drugih članova porodice ili spram školovanja u odnosu na razdoblje prije odgojne mjere (ODPOR, ODSKO). Ove varijable oslikavaju uglavnom neke strane integriranosti maloljetnika, tako da ćemo ovaj kvazikanonički faktor nazvati *faktorom uspješne integriranosti maloljetnika u užu socijalnu sredinu*.

U prostoru kontakata sa socijalnom zajednicom ovaj je kvazikanonički faktor definiran izrazito dvjema varijablama koje nam ukazuju na to da su se maloljetnik i voditelj prvi put upoznali u porodici maloljetnika, školi, radnom mjestu ili negdje drugdje, dakle izvan centra za socijalni rad ili suda (GDJUPO) te da su se prvi put nakon izricanja odgojne mjere, susreli također izvan

suda ili centra za socijalni rad (GDJSUS). U skladu s ovim, ovaj faktor bismo mogli nazvati *faktorom prvog susreta maloljetnika i voditelja mjere izvan službene sredine*.

Do sada su isticane najčešće dvije funkcije prvog susreta: uspostavljanje odnosa suradnje i povjerenja između maloljetnika i voditelja te prikupljanje informacija o maloljetniku. Dobiveni rezultati govore u prilog povezanosti između mjesta prvog susreta maloljetnika i voditelja izvan službenih prostora i bolje integriranosti maloljetnika u užu sredinu. Proizlazi da je prvo upoznavanje ili susretanje voditelja i maloljetnika u porodici, maloljetnikovom mjestu prebivališta ili na lokacijama kojima on pridaje određeno značenje, manje službeno i stoga pruža više šanse za blisku suradnju maloljetnika i voditelja, ali i ostavlja mogućnost maloljetniku da održi vezu s užom sredinom (ukoliko je zadovoljavajuća) ili da uspostavi bolji odnos no prije (imajući na umu pretpostavku da će se i ostali susreti odvijati u neslužbenoj atmosferi). No, teško je pretpostaviti da će u najvećem broju slučajeva ishod mjere biti u posebnoj vezi s mjestom upoznavanja, ukoliko se ima na umu postotak ukupne varijance sistema koji tumači ovaj kvazikanonički faktor (16%). To dijelom potvrđuje rad J. Rusan (1991), u kom se veza mjesta prvog susreta i uspješnosti mjere pokazala značajnom i pozitivnom u malobrojnim slučajevima kod kojih je ishod mjere bio iznad očekivanja (s tim da je ovdje uspješnost mjere bila procjenjivana od strane stručnog suradnika suda).

Treći kvazikanonički faktor u prostoru uspješnosti mjere je poglavito definiran negativnim doprinosom varijabli koje nas informiraju da se radi o maloljetniku koji je recidivirao više puta, tijekom i nakon mjere (KRIMI, KADA), koji je u povratu vršio raznovrsna krivična djela, s naglaskom na ona neimovskog karaktera (KRINAK, VRSTA) i koji je boravio ili boravi u penalnoj ustanovi zbog krivičnih i prekršajnih djela (PENKRI, PENAL). Ovaj kvazikanonički faktor ćemo nazvati *faktorom delinkventne aktivnosti*.

U drugom prostoru ovaj kvazikanonički faktor je najvećim dijelom definiran varijablama koje se odnose na češće kontaktiranje voditelja odgojne mjere s voditeljima slobodnih aktivnosti u prvoj godini i prvom mjesecu (PRGOVO, PRMJVO), te na češće kontakte voditelja s predstavnicima organizacija mladeži u školi ili poduzeću u prvom mjesecu i prvoj godini (PRMJOM, PRGOOM). Dakle, riječ je o kvazikanoničkom *faktoru usmjerenosti voditelja odgojne mjere na predstavnike organizacija mladeži i voditelje slobodnih aktivnosti*.

Četvrti kvazikanonički faktor u prostoru uspješnosti mjere definiran je najviše pozitivnim doprinosom varijabli koje nam govore da maloljetnik nije recidivirao tijekom ni nakon mjere (KRIMI, KADA), da nije vršio

krivična djela (KRINAK, VRSTA), niti je prekršajno prijavljivao (PREKR), da je relativno zadovoljavajuće integriran u užu sredinu (INTEG, INTANK) i da su međuljudski odnosi u užoj sredini povoljni (KVALIT), da živi u braku (BRAK), mjesto stanovanja nije mijenjao ili ga je mijenjao na bolje (PROSTA), te da služi ili je odslužio vojnu obvezu (VOJNI). Ovaj kvazikanonički faktor ćemo nazvati *faktorom odsustva delinkventne aktivnosti uz zadovoljavajuću integriranost maloljetnika u užu sredinu*.

Paralelni faktor u prostoru kontakata voditelja sa socijalnom zajednicom je određen ponajprije čestim kontaktiranjem voditelja s predstavnicima organizacija mladeži u mjesnoj zajednici, školi ili poduzeću u prvom mjesecu (PRMJMZ, PRMJOM), te čestim kontaktiranjem s voditeljima slobodnih aktivnosti u prvoj godini (PRGOVO). Ovaj kvazikanonički faktor ćemo nazvati *faktorom usmjerenosti voditelja odgojne mjere na predstavnike organizacija mladih i voditelje slobodnih aktivnosti*.

Ova dva posljednja kvazikanonička faktora govore da su učestali kontakti voditelja odgojne mjere s predstavnicima organizacija mladeži i voditeljima slobodnih aktivnosti povezani kako s indikatorima uspješnosti tako i s indikatorima neuspješnosti mjere. Razloge za ovo treba tražiti možda u specifičnosti slučajeva ili u elementima koji se nalaze izvan striktnog prostora suradnje sa socijalnom zajednicom. Rezultati pokazuju da ovi kvazikanonički faktori objašnjavanju pojedinačno i zajedno mali dio ukupne varijance sistema (treći kvazikanonički faktor 12% i četvrti 10%).

4.2. Relacije između frekventnosti kontakata voditelja odgojne mjere i mišljenja maloljetnika o tretmanu

Primjenom kvazikanoničke korelacijske analize utvrđene su relacije između manifestnih varijabli prostora kontakata voditelja mjere i prostora mišljenja maloljetnika o tretmanu. Ekstrahirana su četiri para kvazikanoničkih faktora koji objašnjavaju 75% ukupne varijance sistema (tablica 5). Kovarijance i korelacije između kvazikanoničkih faktora gore navedenih prostora su prikazane u tablici 6. Veze među faktorima su značajne i srednje jačine. U tablici 7 prikazani su kvazikanonički sklop (A) i struktura (F) unutar prvog seta varijabli (mišljenje maloljetnika o tretmanu), u tablici 8 kvazikanonički sklop (A) i struktura (F) unutar drugog seta varijabli (kontakti voditelja sa subjektima socijalne zajednice).

Prva značajna kvazikanonička varijabla u prostoru mišljenja maloljetnika o tretmanu definirana je prvenstveno negativnim doprinosom slijedećih varijabli: nespremnošću patronažera da istinski

pomogne maloljetniku (POMOG), njegovim neshvaćanjem istinskog problema maloljetnika tokom probacije (PROBLE), njegovim izostankom ocjenjivanja maloljetnika (OCJEN), neshvaćanjem problema maloljetnika odmah u početku tretmana (PATSWA), neskretanjem pažnje maloljetniku na prihvatljive oblike ponašanja (SKRETA), lošom procjenom ukupne uspješnosti tretmana od strane maloljetnika (UKUUSP) te nedovoljnom zainteresiranošću za istinske probleme maloljetnika (BAVOS). Nešto su niže ali također negativne korelacije na česticama koje se odnose na loše prihvaćanje voditelja od strane maloljetnika u kasnijoj fazi (KASPRI), izostanak uvježbavanja maloljetnika od strane patronažera (UVJEZ), nesuglasnost maloljetnika i patronažera s obzirom na teme razgovora (TEMA) te izostanak nagrađivanja maloljetnika od strane patronažera (NAGRA). Većina ostalih varijabli s korelacijama od .42 do .57 također je negativna pa se sukladno s tim odnose na nepovoljno mišljenje maloljetnika o odnosu voditelja i drugih sudionika procesa preodgoja prema njemu. Ovaj faktor mogli bismo nazvati *faktorom nedovoljnog shvaćanja i nedovoljne spremnosti patronažera i drugih sudionika da pomognu maloljetniku*.

Prva značajna kvazikanonička varijabla u prostoru kontakata voditelja mjere sa subjektima socijalne zajednice definirana je pozitivnim vezama manifestnih varijabli i to: većim brojem susreta voditelja mjere s voditeljima slobodnih aktivnosti u mjesnoj zajednici ili gradu tijekom prve godine tretmana (PRGOVO), većim brojem susreta voditelja mjere s omladinom u školi ili poduzeću tokom prvog mjeseca tretmana (PRMJOM), većim brojem susreta s mladeži u mjesnoj zajednici tijekom prvog mjeseca tretmana (PRMJMZ), većim brojem susreta s voditeljem slobodnih aktivnosti u mjesnoj zajednici ili gradu tijekom prvog mjeseca tretmana (PRMJVO), te većim brojem susreta s mladeži u školi ili poduzeću tijekom prve godine tretmana (PRGOOM). Radi se dakle o *faktoru usmjerenosti voditelja mjere na predstavnike organizacija mladeži i voditelje slobodnih aktivnosti*.

Opisana kvazikanonička varijabla u suprotnosti je s uvodno postavljenom hipotezom. Očigledno se radi o suprotnim shvaćanjima voditelja mjere i maloljetnika o tome kakav bi taj tretman trebao biti. Moguće je da je voditelj svoj rad pretežno temeljio na suradnji s nekim subjektima socijalne zajednice, koji doduše jesu neophodna karika u lancu uspješnog provođenja odgojne mjere pojačane brige i nadzora ali ne i najbitnija, a to između ostalog, može bitno utjecati na izostanak toliko važne izgradnje odnosa međusobnog povjerenja i povezanosti između patronažera i maloljetnika. Ovo je naročito bitno u prvim fazama kontakata u

početku provođenja odgojne mjere. Na takav je način rad voditelja kvantitativno vjerojatno vrlo ispunjen određenim sadržajima, ali sam odnos patronažer-maloljetnik gubi na kvaliteti. Patronažer je suviše orijentiran na zadovoljavanje nekih postavljenih "pravila igre" koja međutim, nekada imaju samo formalni karakter; on vjerojatno nastoji zadovoljiti sve kontakte na koje ga je netko uputio učeći ga poslu, te mu je suviše malo vremena ostalo za izgradnju odnosa s maloljetnikom. Moguće je da nedovoljno iskusni patronažeri to čine zato što su nestrpljivi ili se osjećaju odgovornima za potrebnu prisutnost što šireg spektra različitih subjekata koji bi trebali pomoći maloljetniku. Moguće je da se i boje da li će njihovi izvještaji o provođenju mjere zadovoljiti nadređene jer često je potrebno mnogo vremena da bi se u tretmanu postigli mali koraci u napredovanju maloljetnika.

Tako patronažer može ostaviti dojam da je nezainteresiran, nespreman da pomogne, da nedovoljno primjenjuje određene oblike i metode rada, iz čega proistječu nesuglasice koje maloljetnik može pripisati i ostalim sudionicima vezanim za mjeru (policija, sud, javni tužitelj).

Isto tako maloljetnik može, iz prije navedenih razloga, doživljavati patronažera ne kao npr. "istinskog prijatelja" ili slično, već kao hladnu i službenu osobu koja mu "kao želi pomoći" ali kroz kontakte s onima s kojima i inače uglavnom doživljava neuspjeh (kao npr. škola, mjesna zajednica, vršnjaci i slično), koji ga često ne prihvaćaju jer je on "taj koji ima ili stvara probleme", "povlači se po policiji, sudu i slično". Ti subjekti jednostavno, u životu i praksi, žele takve osobe što dalje od sebe a maloljetnici to itekako osjećaju - tim prije što su ta područja vrlo često uključena i u samu etiologiju njihovih poremećaja u ponašanju.

Druga značajna kvazikanonička varijabla u prostoru mišljenja maloljetnika o tretmanu opisana je susretima patronažera i maloljetnika unutar maloljetnikove obitelji (SUSPAT), neugodom maloljetnika prilikom poziva na sud tijekom mjere (PSJESU), sastancima patronažera i maloljetnika u večernjim satima (DOBADA), češćim uvjeravanjem od strane patronažera da maloljetnik može učiniti nešto u što sam nije vjerovao (UVJE) i višesatnim zajedničkim provedenim vremenom (TRASUS). Ostale čestice s korelacijom iznad .30, odnose se na primjenu različitih postupaka patronažera prema maloljetniku kao što su poticanje, postavljanje zahtjeva, rjeđe prijetnje, uspoređivanje maloljetnikovog ponašanja, uvježbavanje maloljetnika u nečemu te obećanja. Riječ je o *faktoru veće usmjerenosti patronažera samom maloljetniku*.

U prostoru kontakata patronažera sa subjektima socijalne zajednice, druga značajna kvazikanonička

varijabla definirana je nekim drugim mjestom upoznavanja i prvog susreta maloljetnika i patronažera, dakle izvan službenih prostora (GDJUPO, GDJSUS) te izostankom ili možda jednim susretom s drugom osobom - predstavnikom socijalne zajednice u prvoj godini (PRGODR). Ovo je *faktor prvog susreta maloljetnika i voditelja mjere izvan službene sredine*.

Opisana kvazikanonička varijabla ističe najčešće individualne i osamljene kontakte između patronažera i maloljetnika, uz korištenje pozitivnih i negativnih odgojnih sredstava. Za razliku od prve opisane kvazikanoničke varijable, gdje se voditelji mjere uglavnom koncentriraju na organizaciju rada na svojim slučajevima više nego na konfrontiranje probanada s njihovom odgovornošću (između ostalog i u odnosu na krivično djelo), što u maloljetnika uvjetuje lošu percepciju tretmana, druga kvazikanonička varijabla opisuje situaciju koja je po voditelje znatno teža i rizičnija. Oni su očito usvojili strategiju u okviru koje su maloljetnici suočeni sa svojim životnim problemima. To je znatno nesigurniji put za samog voditelja koji uključuje osobni rizik i kategorije kao što su: poštenje, briga, toplina i slično, ali u očima maloljetnika upravo takav se put jače cijeni.

Treća značajna kvazikanonička varijabla u prostoru mišljenja maloljetnika o tretmanu opisuje shvaćanje istinskih problema maloljetnika od strane suca i javnog tužitelja (SUDSVA, TUZSVA), suviše često kontaktiranje voditelja i maloljetnika (PATKON), relativno često bavljenje patronažera školom i zaposlenjem (BAVSKO), veliku blagost javnog tužitelja (TUZIOC), nepotrebnost izrečene odgojne mjere (RAZLOG), blagost suca (PONSU), kratke sastanke između voditelja i maloljetnika (DUZSUS), često bavljenje patronažera slobodnim vremenom maloljetnika (BAVSLO) te djelomično shvaćanje istinskog problema maloljetnika od strane patronažera (PATSV) i milicije (MILSVA). Ovaj bismo faktor mogli nazvati *faktorom nedosljednog ("relaksirajućeg") odnosa maloljetnika prema mjeri i subjektima u fazi izricanja mjere*.

Istovremeno, u prostoru kontakata patronažera sa subjektima socijalne zajednice ističu se susreti voditelja mjere s mladeži u školi ili poduzeću tijekom prve godine i prvog mjeseca tretmana (PRGOOM, PRMJOM), susreti voditelja s drugim osobama i institucijama tijekom prve godine i prvog mjeseca (PRGODR, PRMJDR), potom susreti voditelja s mladeži u mjesnoj zajednici tijekom prve godine tretmana (PRGOMZ), te osrednja suradnja institucija socijalne zajednice s voditeljem, prema njegovoj procjeni (SURAPG). Ovo je *faktor usmjerenosti voditelja na predstavnike organizacija mladeži i druge institucije*.

U ovom slučaju maloljetnik je "zadovoljan" sućem, javnim tužiocem i drugim subjektima koji uglavnom ne

sudjeluju u direktnom procesu provođenja mjere, a susreti i kontakti s voditeljem, iako ih smatra prečestima uglavnom ga mnogo ne opterećuju. Patronažer je i u ovom slučaju nešto više orijentiran na suradnju s nekim subjektima socijalne zajednice, ali njegov kontakt s maloljetnikom očigledno nema "težinu", što između ostalog "olakšava" rad patronažeru i "život" maloljetniku ali će vjerojatno rezultirati i slabijom uspješnošću odgojne mjere.

Četvrta značajna kvazikanonička varijabla u prostoru mišljenja maloljetnika o tretmanu definirana je neshvaćanjem istinskih problema maloljetnika od strane tužioca (TUZSVA) i suca (SUDSVA), te djelomičnim shvaćanjem problema od strane službenika policije (MILSVA). Voditelj prema mišljenju maloljetnika, često upozorava (UPOZO), postavlja zahtjeve (ZAHTJE), opominje ga (OPOMI), potiče (POTICA) i uvjerava (UVJE), dok je odnos maloljetnika prema patronažeru u početku indiferentan (POCPRI), a voditelj se pretjerano bavi slobodnim vremenom maloljetnika (BAVSLO). Radi se o *faktoru djelomičnog potjecivanja mjere i drugih sudionika u njoj od strane maloljetnika*.

U prostoru kontakata voditelja mjere sa subjektima socijalne zajednice, ovu kvazikanoničku varijablu opisuju brojni susreti voditelja mjere sa službom za zapošljavanje u prvom mjesecu i prvoj godini tretmana (PRMJUS, PRGOUS), mali broj susreta s omladinom u mjesnoj zajednici u prvoj godini tretmana (PRGOMZ) te gotovo izostanak susreta s mladeži u školi ili poduzeću u prvoj godini tretmana (PRGOOM). Ovo je *faktor usmjerenosti voditelja mjere na službu za zapošljavanje*.

Radi se o dosta neozbiljnom odnosu maloljetnika prema izrečenoj mjeri, a to obično rezultira, kao što i podaci pokazuju, indiferentnim odnosom prema patronažeru. Možda je takvom odnosu pridonio i sam voditelj izborom opisanih postupaka. U ovakvom slučaju patronažeru je potrebno daleko više vremena za uspostavljanje kvalitetnog odnosa s maloljetnikom i znatno više strpljenja a da pri tom doživljava i više popratnih neuspjeha.

Za pretpostaviti je da se ovdje radi o nešto starijim maloljetnicima, budući da je rad voditelja orijentiran na suradnju sa službom za zapošljavanje, no uz nedovoljnu prethodnu pripremu maloljetnika ne čudi određena indiferentnost maloljetnika prema patronažeru i drugim subjektima preodgoja.

5. ZAKLJUČAK

Cilj rada je bio da se u okviru pojačane brige i nadzora analiziraju relacije između učestalosti kontakata

voditelja odgojne mjere sa subjektima socijalne zajednice i s druge strane, prostora uspješnosti mjere i mišljenja maloljetnika o tretmanu. Pošli smo od hipoteze da će spomenuti kontakti voditelja mjere biti pozitivno povezani kako s uspješnošću mjere tako i s mišljenjem maloljetnika o tretmanu i onima koji sudjeluju u provođenju mjere.

Nakon obrade podataka kvazikanoničkom korelacijskom analizom (QCCR), ekstrahirali smo osam značajnih kvazikanoničkih faktora, od kojih se četiri odnose na relacije između kontakata voditelja mjere u socijalnoj zajednici i uspješnosti mjere, a četiri na relacije između kontakata voditelja sa socijalnom zajednicom i mišljenja maloljetnika o tretmanu.

Odnos između učestalosti kontakata voditelja sa socijalnom zajednicom i uspješnosti mjere bio je definiran ovim kvazikanoničkim faktorima:

a/ prostor uspješnosti mjere

Fac 1 - faktor generalne neuspješnosti mjere

Fac 2 - faktor uspješne integriranosti maloljetnika u užu socijalnu sredinu

Fac 3 - faktor delinkventne aktivnosti

Fac 4 - faktor odsustva delinkventne aktivnosti uz zadovoljavajuću integriranost maloljetnika u užu sredinu

b/ prostor kontakata voditelja sa subjektima socijalne zajednice

Fac 1 - faktor usmjerenosti voditelja na službu za zapošljavanje

Fac 2 - faktor prvog susreta maloljetnika i voditelja izvan službene sredine

Fac 3 - faktor usmjerenosti voditelja odgojne mjere na predstavnike organizacija mladeži i voditelje slobodnih aktivnosti

Fac 4 - faktor usmjerenosti voditelja odgojne mjere na predstavnike organizacija mladeži i voditelje slobodnih aktivnosti

Na osnovu analize prvog kvazikanoničkog faktora može se pretpostaviti da će kontakti voditelja mjere sa službom za zapošljavanje biti učestaliji ukoliko je mjera neuspješnija, odnosno ukoliko su iscrpljene sve mogućnosti da maloljetnik nastavi školovanje. Drugi kvazikanonički faktor sugerira da će stupanj integriranosti maloljetnika u užu sredinu biti veći ukoliko su se voditelj i maloljetnik prvi put susreli izvan službenih prostora. Zadnja dva kvazikanonička faktora nisu dovoljno valjani indikatori za predikciju bilo uspješnosti ili neuspješnosti mjere (zbog niskog postotka zajedničkog varijabiliteta objašnjenog ovim faktorima).

Veza između učestalosti kontakata voditelja u socijalnoj zajednici i mišljenja maloljetnika o tret-

manu bila je definirana slijedećim kvazikanoničkim faktorima:

a/ prostor mišljenja maloljetnika o tretmanu

Fac 1 - faktor nedovoljnog shvaćanja i nedovoljne spremnosti za pomoć maloljetniku od strane patronažera i drugih sudionika u procesu tretmana

Fac 2 - faktor veće usmjerenosti patronažera samom maloljetniku

Fac 3 - faktor nedosljednog ("relaksirajućeg") odnosa maloljetnika prema mjeri i subjektima u fazi izricanja mjere

Fac 4 - faktor djelomičnog potcjenjivanja mjere i drugih sudionika u njoj od strane maloljetnika

b/ prostor kontakata voditelja sa subjektima socijalne zajednice

Fac 1 - faktor usmjerenosti voditelja mjere na predstavnike organizacija mladeži i voditelje slobodnih aktivnosti

Fac 2 - faktor prvog susreta maloljetnika i voditelja mjere izvan službene sredine

Fac 3 - faktor usmjerenosti voditelja mjere na predstavnike organizacija mladeži i druge institucije

Fac 4 - faktor usmjerenosti voditelja mjere na službu za zapošljavanje

Prva dva kvazikanonička faktora upućuju na zaključak da maloljetnik ima to povoljnije mišljenje o tretmanu što je voditelj manje kontaktirao s predstavnicima socijalne zajednice, a više se orijentirao na njega samog. Druga dva faktora upućuju na neodređeni ili čak potcjenjivački odnos maloljetnika prema mjeri i njenim sudionicima što je voditelj usmjereniji na subjekte socijalne zajednice, a on je naročito nepovoljan kada voditelj u prvi plan stavlja svoje kontakte sa službom za zapošljavanje.

Konstelacija četiriju faktora u prostoru kontakata voditelja sa subjektima socijalne zajednice (i kad se taj prostor promatra u relaciji s uspješnošću mjere i u relaciji s mišljenjem maloljetnika o tretmanu) je slična do te mjere da su faktori u oba slučaja imenovani na sličan način.

Tako je faktor prvog mjesta kontaktiranja maloljetnika i voditelja mjere izvan službene sredine te slabog kontaktiranja voditelja u socijalnoj zajednici, istovremeno povezan s uspješnom integriranošću maloljetnika u užu sredinu i s maloljetnikovom procjenom o većoj usmjerenosti voditelja njemu samom. Slijedi da prvi susret maloljetnika i voditelja izvan službenih prostora (u maloljetnikovoj porodici, školi ili mjestu prebivališta), dakle u manje formalnoj atmosferi, pruža više šansi maloljetniku da očuva ili izgradi minimum odnosa sa svojom užom ili širom socijalnom sredinom, ali i da uspostavi blisku i zadovoljavajuću suradnju s

voditeljem mjere. Pokazuje se da je mjesto prvog susreta izvan službene sredine povezano sa češćom primjenom onih pedagoških postupaka od strane voditelja koji potiču odgovornost maloljetnika i suočavanje sa životnim problemima, te s pažljivijim odnosom voditelja spram maloljetnika (po procjeni samog maloljetnika). Faktor usmjerenosti voditelja mjere na službu za zapošljavanje istovremeno je povezan s generalnom neuspješnošću mjere i s djelomičnim potcjenjivanjem mjere i sudionika u njoj od strane maloljetnika. Faktori usmjerenosti voditelja mjere na omladinu i voditelja slobodnih aktivnosti (ili druge institucije) jednim dijelom korespondiraju s relativno zadovoljavajućom integriranošću maloljetnika u užu sredinu i "relaksirajućim" odnosom maloljetnika prema mjeri, a drugim dijelom s delinkventnom aktivnošću maloljetnika i s nepovoljnim mišljenjem maloljetnika o tretmanu.

Možemo konstatirati da rezultati ovog istraživanja ne potvrđuju uvodno postavljene hipoteze. Na prvi se pogled može učiniti da je kontaktiranje voditelja odgojne mjere pojačana briga i nadzor sa subjektima socijalne zajednice, bez kojeg se tretman u toj zajednici ne može niti zamisliti, gotovo kontraindicirano kako uspješnosti odgojne mjere, mjerenoj indikatorima socijalne integracije i recidivizmom maloljetnika nakon isteka mjere, tako i mišljenju maloljetnika o tijeku mjere i njezinoj svrsi. Na to, u ovom istraživanju, ukazuju oni kvazikanonički faktori koji objašnjavaju najveći dio zajedničke varijance među promatranim prostorima.

Ipak, iza informacije o kontaktiranju samog voditelja mjere sa subjektima socijalne zajednice, postoji čitav niz podataka koji nam u ovom radu nisu bili dostupni kao npr.: da li su kontakti voditelja sa određenim institucijama bili praćeni kontaktima i suradnjom samog maloljetnika sa tim institucijama, da li su oni ostvareni uz maloljetnikovu suglasnost ili su mu možda bili namet-

nuti, kakva je bila njihova kvaliteta, kakav je bio odaziv djelatnika tih institucija i slično.

Na temelju iznesenog može se zaključiti slijedeće:

- potrebno je bolje osmisliti organizacijski dio provođenja odgojne mjere pojačana briga i nadzor. U uvodnom dijelu rada naznačena su neka inozemna iskustva. U našim je uvjetima potrebno izvršiti odgovarajuće promjene kako u klasifikaciji maloljetnika kojima se izriče mjera pojačana briga i nadzor tako i u organizaciji njenog provođenja. Nužno bi bilo "objektivizirati" suradnju sa socijalnom zajednicom, na način da ne ovisi samo o volji ili mišljenju voditelja s kojim institucijama zajednice će češće ili uopće kontaktirati.

- čak i uz postojanje takvih organizacijskih preduvjeta, još uvijek postoji opasnost da voditelj eventualno ne uspije uspostaviti optimalnu ravnotežu između individualnog savjetodavnog rada s maloljetnikom (koji bi trebao dati kvalitetan osnov za buduće uključivanje maloljetnika u socijalnu zajednicu) i suradnje sa institucijama socijalne zajednice. Moguće je da voditelj čineći nešto za ili umjesto maloljetnika, i to u preranoj fazi tretmana, postigne neželjeni učinak. Stoga je nužan tim sa stručnom supervizijom, koji bi umao ulogu efekta-zrcala.

- otvorenim ostaje pitanje strukture institucija socijalne zajednice, koje bi kao partner voditelja trebale sudjelovati u tretmanu. One su prvenstveno manje brojne nego u nekim razvijenim zemljama; za većinu njih obveze u tom partnerstvu nisu regulirane; problematična je edukacija službenika u tim institucijama za sudjelovanje u ponuđenim programima; a upitna je i njihova spremnost za suradnju.

Buduća istraživanja na ovom području svakako bi trebala obratiti pažnju na kontakte samih maloljetnika pod probacijom s institucijama socijalne zajednice, kao i na mišljenje maloljetnika o potrebi i kvaliteti suradnje sa pojedinim subjektima zajednice.

PRILOG-TABLICE

Tablica 1

Karakteristični korijenovi

	Lambda	Postotak objašnjene varijance	Kumulativni postotak objašnjene varijance
1	2.07472	.31	.31
2	1.03615	.16	.47
3	.81231	.12	.59
4	.68941	.10	.69

posljednji značajni karakteristični korijen

Tablica 2

Kovarijance (Q) i korelacije između kvazikanoničkih faktora I i II seta

	Q	R
F _{1,1}	1.4404	.50
F _{2,2}	1.0179	.54
F _{3,3}	.9013	.47
F _{4,4}	.8303	.42

Tablica 3

Kvazikanonički faktori u prvom setu varijabli (uspješnost mjere) - sklop (A) i struktura (F)

šifre varijabli

	Fac ₁ (A)	Fac ₁ (F)	Fac ₂ (A)	Fac ₂ (F)	Fac ₃ (A)	Fac ₃ (F)	Fac ₄ (A)	Fac ₄ (F)
EKOPRI	-.63	-.60	-.16	-.01	.40	.31	.07	.14
STAPRI	-.46	-.44	-.22	-.06	.53	.41	.17	.13
BRAK	.25	.05	-.10	-.04	.08	-.10	.60	.47
VLADJE	.25	.12	-.05	-.05	-.08	-.19	.38	.31
DJEPAR	.26	.22	.04	-.01	-.15	-.15	.06	.02
INOZE	-.13	-.10	.05	.05	.00	.04	-.12	-.06
VOJNI	-.26	-.39	.15	.22	-.12	-.22	.28	.43
KIMEZI	.17	.03	-.17	-.11	.13	-.03	.50	.37
KVALIT	-.29	-.44	.32	.43	.13	.05	.31	.42
SKOLOV	-.44	-.41	.04	.14	.31	.30	-.04	.02
ZAPOS	-.46	-.56	.14	.26	.08	-.01	.23	.39
STRUCI	-.31	-.43	.19	.29	.08	.00	.25	.36
PROSTA	-.09	-.25	.01	.12	.19	.03	.48	.46
DEVGRU	-.13	-.21	.08	.10	-.18	-.23	.15	.27
DRGOKU	-.05	-.13	.37	.38	.00	.03	.05	.12
UTJEER	-.22	-.25	.14	.15	-.24	-.24	-.02	.15
INTSIR	-.18	-.20	.42	.39	-.29	-.20	-.18	.04
INTUZO	-.40	-.44	-.07	.07	.42	.31	.23	.23
INTEG	-.21	-.42	.42	.51	.01	-.08	.39	.52
INTANK	-.25	-.45	.44	.53	-.03	-.11	.36	.52
PENAL	-.20	-.30	.15	.16	-.39	-.43	.12	.34
PENKRI	-.58	-.57	-.05	-.02	-.41	-.43	-.09	.24
ODPOR	-.26	-.37	.29	.38	.15	.09	.23	.32
ODSKO	-.48	-.52	.25	.36	.23	.20	.05	.19
IZGLED	-.24	-.29	.41	.47	.12	.15	-.00	.11
SPOREG	-.31	-.28	.17	.16	-.26	-.19	-.23	-.01
KULTU	-.28	-.23	.15	.16	.01	.07	-.21	-.09
USAVR	-.44	-.51	.02	.15	.21	.11	.22	.31
DORAD	-.16	-.22	.06	.13	.16	.10	.19	.20
SPORAK	-.44	-.40	-.05	.02	.07	.05	-.06	.06
SPORPA	-.37	-.37	-.21	-.10	.28	.19	.14	.15

nastavak Tablice 3

šifre varijabli	Fac ₁ (A)	Fac ₁ (F)	Fac ₂ (A)	Fac ₂ (F)	Fac ₃ (A)	Fac ₃ (F)	Fac ₄ (A)	Fac ₄ (F)
HOBBY	-.37	-.34	-.18	-.10	.14	.08	.04	.10
POLIT	-.01	-.04	-.14	-.11	.03	-.03	.14	.11
CITLIT	-.26	-.31	-.21	-.11	.18	.04	.29	.30
GLETV	-.14	-.11	-.26	-.25	-.05	-.10	.02	.04
KINO	-.31	-.16	-.03	-.03	.05	.15	-.40	-.31
DISCO	-.32	-.20	-.13	-.10	.18	.22	-.25	-.21
KAFIC	.07	-.03	.21	.21	-.13	-.15	.17	.21
CRKVA	-.08	-.12	-.18	-.16	-.15	-.23	.17	.22
SEKTA	.12	.14	-.17	-.17	.06	.04	.06	-.03
NIKUD	-.33	-.32	-.18	-.11	.05	-.01	.07	.14
OSTALO	-.17	-.17	-.09	-.08	-.17	-.19	-.01	.09
HOPRI	-.33	-.31	.01	.08	.19	.18	-.04	.02
KONALK	-.02	-.08	.07	.11	.13	.08	.16	.14
BESPOS	-.05	-.19	.06	.18	.36	.22	.43	.35
SKIPRI	.24	.10	-.11	-.04	.29	.14	.49	.30
PROPRI	.55	.36	.28	.27	.15	.09	.44	.24
TAPPRI	.35	.20	.19	.20	.09	.03	.35	.22
BJEPRI	.36	.27	.16	.14	.08	.07	.19	.07
SKOPRI	-.25	-.26	.01	.07	.16	.12	.07	.11
OSAM	.00	-.11	.25	.33	.33	.26	.29	.22
SVERC	.07	-.06	.09	.14	.08	-.01	.33	.30
PROSTI	.42	.24	.16	.16	.04	-.05	.44	.30
NASIL	.18	.08	-.00	.04	.22	.13	.33	.20
NARKO	.16	.11	-.07	-.06	.05	-.00	.18	.10
KRIMI	-.33	-.46	-.17	-.11	-.47	-.62	.35	.59
VRSTA	-.30	-.39	-.33	-.28	-.40	-.57	.33	.51
PREKR	-.33	-.46	.22	.29	-.15	-.22	.22	.42
POZIV	-.24	-.31	.06	.07	-.35	-.38	.07	.28
KADA	-.28	-.41	-.27	-.22	-.44	-.61	.38	.58
KRINAK	-.30	-.41	-.28	-.23	-.45	-.60	.32	.53

Tablica 4

Kvazikanonički faktori u drugom setu varijabli (kontakt voditelja sa subjektima socijalne zajednice - sklop (A) i struktura (F))

šifre varijabli	Fac ₁ (A)	Fac ₁ (F)	Fac ₂ (A)	Fac ₂ (F)	Fac ₃ (A)	Fac ₃ (F)	Fac ₄ (A)	Fac ₄ (F)
GDJUPO	.12	.07	.70	.71	.38	.25	-.26	-.21
GDJSUS	.01	-.06	.66	.68	.48	.33	-.35	-.28
PRMJVO	.11	.11	-.27	-.31	.58	.60	.01	.25
PRMJOM	.03	.09	-.18	-.26	.55	.66	.30	.50
PRMJMZ	.18	.34	.01	-.09	-.01	.22	.74	.78
PRMJUS	.64	.73	.42	.39	-.23	-.13	.40	.41
PRMJDR	.58	.51	-.41	-.35	-.08	-.15	-.33	-.17
PRGOVO	.25	.32	-.15	-.23	.60	.72	.34	.60
PRGOOM	-.04	-.04	-.32	-.35	.46	.48	-.00	.18
PRGOMZ	.38	.39	-.16	-.15	-.18	-.16	.03	.08
PRGOUS	.75	.74	.34	.35	.03	-.00	-.02	.10
PRGODR	.50	.37	-.39	-.31	.10	-.06	-.58	-.39
SURAPG	-.12	-.14	.22	.23	.05	.01	-.09	-.13

Tablica 5

Karakteristični korijenovi

	Lambda	Postotak objašnjene varijance	Kumulativni postotak objašnjene varijance
1	2.12961	.37	.37
2	.98488	.17	.55
3	.62242	.11	.66
4	.53138	.09	.75

posljednji značajni
karakteristični korijen

Tablica 6

Kovarijance (Q) i korelacije (R) između kvazikanoničkih faktora prvog i drugo seta

	Q	R
F1,1	1.46	.42
F2,2	.99	.49
F3,3	.79	.45
F4,4	.73	.42

Tablica 7

Kvazikanonički faktori u prvom setu (mišljenje maloljetnika o tretmanu) sklop (A) i struktura (F)

šifre varijabli	Fac ₁ (A)	Fac ₂ (F)	Fac ₂ (A)	Fac ₂ (F)	Fac ₃ (A)	Fac ₃ (F)	Fac ₄ (A)	Fac ₄ (F)
RAZLOG	-.33	-.40	-.13	-.24	.25	.43	-.16	-.29
MILIC	-.43	-.47	-.16	-.17	.13	.27	.05	-.05
TUZIOC	-.39	-.46	-.02	-.17	.22	.45	-.30	-.39
PONSU	-.17	-.27	-.01	-.12	.32	.42	-.12	-.25
MILSVA	-.39	-.42	-.24	-.34	.11	.37	-.25	-.37
TUZSVA	-.35	-.42	-.11	-.30	.25	.53	-.43	-.56
SUDSVA	-.33	-.41	-.05	-.24	.31	.55	-.38	-.50
PRVKON	.15	.11	.09	.05	.17	.10	-.00	-.03
BUDPAT	.43	.33	.05	.00	.32	.15	.11	.01
PROPAT	-.30	-.27	-.16	-.10	-.08	.00	.10	.08
DOBPAT	.10	.07	.16	.18	.09	-.02	.11	.13
SOPAT	.14	.03	-.10	-.11	.37	.27	.23	.06
ISTPO	-.08	-.18	-.11	-.09	.36	.30	.31	.14
PATSVVA	-.57	-.62	-.10	-.15	.18	.39	-.05	-.15
PROBLE	-.64	-.66	-.12	-.18	.08	.34	-.14	-.21
POMOG	-.64	-.67	-.09	-.08	.12	.29	.07	-.01
OBJAS	-.45	-.42	.11	.19	-.08	-.04	.16	.23
KRITI	.08	.09	.22	.27	-.06	-.17	.11	.21
IDEAL	-.52	-.45	.03	.06	.27	-.09	-.11	.00
USPOR	-.37	-.36	.29	.33	-.03	-.02	.09	.20
UVJE	-.56	-.50	.30	.41	-.22	-.19	.17	.35
ZAHTJE	-.19	-.18	.22	.37	-.05	-.20	.42	.51
DOGOV	-.48	-.37	.18	.26	-.36	-.26	-.02	.17
UVJEZ	-.49	-.54	.33	.32	.14	.19	.03	.09
KONTRO	-.37	-.37	.03	.12	.01	.01	.26	.27
POTICA	-.53	-.45	.23	.38	-.26	-.25	.24	.41
OBECA	-.39	-.42	.25	.31	.07	.04	.23	.29
SAVJET	-.39	-.39	.09	.20	-.02	-.04	.30	.33
OCJEN	-.64	-.64	.04	.06	.01	.15	.02	.04
POHVA	-.44	-.44	.22	.24	.01	.07	.03	.10
NAGRA	-.41	-.50	.21	.21	.29	.30	.18	.14
SKRETA	-.72	-.62	.05	.05	-.33	-.12	-.02	.09
NADZI	-.42	-.37	.05	.05	.16	-.11	.21	.25
UPOZO	-.28	-.29	.26	.26	-.00	-.12	.49	.52
OPOMI	-.29	-.30	.12	.12	.03	-.06	.53	.50
UKOR	-.00	-.02	.33	.33	.06	-.06	.16	.23
PRIJET	.15	.20	.34	.34	-.20	-.27	-.12	.07
OGRAN	.17	.19	.28	.28	-.07	-.24	.18	.28
ZABRAN	.06	.09	.25	.25	-.10	-.18	.02	.13
POCPRI	-.33	-.34	-.31	-.31	.04	.30	-.33	-.41

nastavak Tablice 7

šifre varijabli	Fac1 (A)	Fac1 (F)	Fac2 (A)	Fac2 (F)	Fac3 (A)	Fac3 (F)	Fac4 (A)	Fac4 (F)
KASPRI	-.56	-.57	-.08	-.05	.03	.18	.10	.05
PATKON	-.32	-.43	.01	-.06	.38	.46	.01	-.12
SUSPAT	.15	.09	.78	.68	.17	.02	-.16	.02
NAJRAZ	-.04	.02	-.03	.06	-.22	-.24	.13	.20
TEMA	-.48	-.52	-.03	-.02	.13	.23	.10	.04
NAJKON	-.06	.06	-.03	.07	-.41	.40	.03	.16
DOBADA	.15	.12	.57	.44	.08	.03	-.32	-.16
TRASUS	-.32	-.30	.41	.41	-.07	-.05	-.05	.11
DUZSUS	-.34	-.40	-.16	-.22	.22	.38	-.06	-.19
BAVOB	-.34	-.38	.19	.07	.15	.30	-.26	-.25
BAUSKO	-.28	-.38	.12	.00	.36	.46	-.13	-.22
BAVSLO	-.33	-.38	.03	-.10	.18	.37	-.29	-.34
BAVOS	-.65	-.60	.03	.04	-.16	.06	-.11	-.04
POZSUD	-.27	-.18	-.37	-.37	-.30	-.06	-.21	-.23
OSJESU	-.29	-.23	-.43	-.46	-.18	.08	-.22	-.29
DISCE	.00	.09	.14	.19	-.30	-.32	-.04	.12
MISDIS	-.44	-.35	.08	.03	-.31	-.07	-.37	-.23
TRAMJE	-.37	-.37	-.17	-.22	.03	.23	-.14	-.21
UKUUSP	-.61	-.61	.02	.02	.00	.17	.00	.01

Tablica 8

Kvazikanonički faktori u drugom setu (kontakti voditelja sa subjektima socijalne zajednice) sklop (A) i struktura (F)

	Fac1 (A)	Fac1 (F)	Fac2 (A)	Fac2 (F)	Fac3 (A)	Fac3 (F)	Fac4 (A)	Fac4 (F)
DJUPO	-.25	-.26	.78	.81	.06	.05	.32	.40
GDJSUS	-.29	-.26	.84	.86	.16	.14	.15	.25
PRMJVO	.51	.54	.07	.07	.09	.20	-.05	-.06
PRMJOM	.49	.60	.22	.21	.45	.55	-.30	-.28
PRMJMZ	.56	.56	.06	.08	.01	.14	.18	.16
PRMJUS	.41	.35	-.08	-.01	-.10	.02	.79	.76
PRMJDR	-.21	-.12	-.31	-.26	.49	.45	.31	.31
PRGOVO	.76	.78	.14	.15	.11	.28	.03	.01
PRGOOM	.28	.43	.13	.12	.62	.66	-.39	-.36
PRGOMZ	-.06	.02	-.12	-.07	.45	.45	.40	.41
PRGCUS	.16	.15	-.12	-.05	.08	.08	.72	.71
PRGODR	-.35	-.23	-.44	-.42	.58	.58	.00	.01
SURAPG	-.21	-.14	.21	.23	.35	.35	.09	.13

LITERATURA

1. Kratcosky, P.C. (1985): The Functions of Classification Models in Probation and Parole Control of Treatment - Rehabilitation Washington, Federal Probation. 49-56.
2. Lawrence, R. (1991): Reexamining Community Corrections Models. Crime and Delinquency. San Francisco, Sage Publication 4. 449- 464.
3. McHardy, L.W. (1973): An Assessment of Juvenile Probation Service. Juvenile Justice. 41-45.
4. Mikšaj-Todorović, Lj., Žakman-Ban, V. (1992): Prilog razmatranjima i potrebi ispitivanja percepcije institucionalnog tretmana od strane maloljetnika i mladih punoljetnih osoba. Defektologija, Vol. 28, br. 1-2.
5. Mikšaj-Todorović, Lj., Šučur, Z. (1990): Kontakti voditelja odgojne mjere sa subjektima socijalnog prostora s obzirom na njihovu učestalost i kvalitetu po procjeni voditelja, u: S. Uzelac i sur.: Odgoj i preodgoj djeteta i maloljetnika izvan institucije. Zagreb, Fakultet za defektologiju.
6. Mikšaj-Todorović, Lj. (1989): Relacije povezanosti nekih karakteristika provođenja odgojne mjere pojačana briga i nadzor u socijalnoj zajednici i uspješnost rada na provođenju mjere. Defektologija, Vol. 25, br. 2.
7. Mikšaj-Todorović, Lj. (1990): Učestalost kontakata voditelja odgojne mjere sa subjektima socijalnog prostora i uspješnost mjere, u: S. Uzelac i sur.: Odgoj i preodgoj djeteta i maloljetnika izvan institucije. Zagreb, Fakultet za defektologiju.
8. Momirović, K. i sur. (1983): Canonical Covariance Analysis. Cavtat, V međunarodni simpozij "Kompjutor na sveučilištu".
9. Poldrugač, Z. (1992): Percepcija i autopercepcija uspješnosti odgojne mjere pojačana briga i nadzor. Defektologija, vol 28, br. 1-2.
10. Rusan, J. (1991): Modaliteti kontaktiranja voditelja odgojne mjere pojačana briga i nadzor i maloljetnika u urbanim uvjetima u relacijama s nekim indikatorima uspješnosti mjere. (Magistarski rad). Zagreb, Fakultet za defektologiju.
11. Stratton, J. (1987): Correctional Workers: Counseling Con Men? Washington, Federal Probation, 24-27.
12. Supek, R. (1987): Socijalna integracija u urbanom prostoru, u knjizi: R. Supek: Grad po mjeri čovjeka. Zagreb, Naprijed.

WORK OF THE PROBATION OFFICER IN SOCIAL ENVIRONMENT AS ELEMENT OF ITS EFFECTIVENESS AND JUVENILES' OPINION ABOUT ITS COURSE

Summary

On the sample of 158 juvenile delinquents who were given the educational measure probation because of the crime act they did, cooperation between the probation officer and subjects of the social area who were to be included into the process of re-education was studied.

The data were elaborated using the method of canonic analysis of covariance (QCCR, Momirović and assistants, 1983).

In the area of contacts of the probation officers with subjects of social area and area of indication of effectiveness of the treatment, four statistical important quasi-canonic factors were found, whereas for relative unsuccessfulness of the measure the contacts of the leader of the measure with institutions for employment were relevant as well as with leaders of different free activities in town.

In the areas of contacts of the leader with subjects of social area and area of juveniles' opinion about the process of re-education four important quasi-canonic factors were found as well.

Officer's orientation towards other institutions, (persons), and especially institutions for employment, was relevant for juveniles' discontent with the process of re-education whereas long, individual meetings with the leader of the measure determined his content with the process.

From the results mentioned so far, it can be stated that the probation officer is more important for a juvenile, (also from the point of view of effectiveness of the treatment and juveniles content with the treatment), as a person who takes care of him and gives him support and protection, (personal involvement), rather than as a coordinator of different juveniles' activities in social area, in free time and especially when it comes to the question of a juvenile's employment as a solution to his problem.

KEY WORDS: probation, juveniles, probation officer, community, reflection on treatment